

***Festuca pseudodalmatica* Krajina ex Domin** **Kostrzewa nibydalmacka**

Rodzina: *Poaceae* (*Gramineae*) – wiechlinowate (trawy)

Status

W Polsce gatunek krytycznie zagrożony. W krajach ościennych: gatunek bliski zagrożenia w Czechach.

Uwagi taksonomiczne

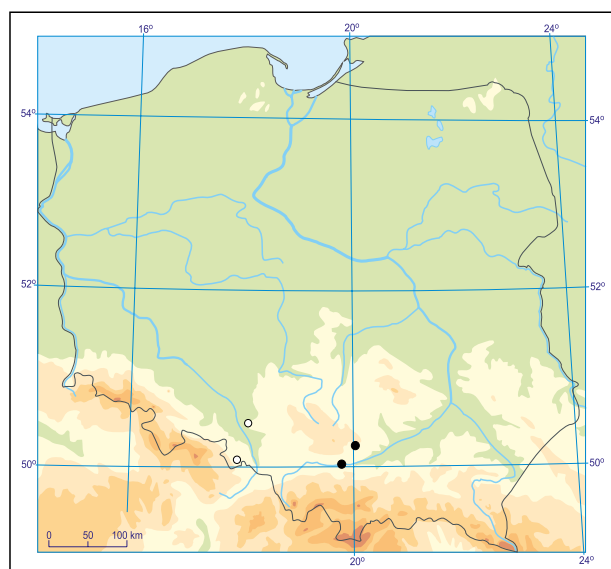
Festuca pseudodalmatica należy do grupy *F. ovina* L. serii *Valesiaca* M. Pawlus [Pawlus 1983 (1985)]. Ze względu na morfologiczne podobieństwo do *F. valesiaca* Gaud., takson ten traktowany był dawniej albo jako jego podgatunek – *F. valesiaca* subsp. *pseudodalmatica* (Krajina) Soó, albo odmiana – *F. valesiaca* subsp. *valesiaca* var. *pseudodalmatica* (Krajina) Nyar. (Aleksiev 1975). Ostatnie badania cytologiczne i genetyczne potwierdzają odrębność gatunkową *F. pseudodalmatica* i *F. valesiaca* (Šmarda i in. 2005; Šmarda 2006).

Rozmieszczenie geograficzne

Gatunek eurazjatycki. Jego zasięg rozciąga się od Tien-Szanu i dorzecza Jeniseju po Europę Wschodnią i południową część Europy Środkowej [Pawlus 1983 (1985)].

Występowanie w Polsce

Na podstawie rewizji materiałów zielnikowych [Pawlus 1983 (1985)], występowanie *Festuca pseudodalmatica* stwierdzone zostało na Nizinie Śląskiej w Gogolinie (okaz w OLSZ, lg. E. Kozioł w 1972 r.) i w Dzierżysławiu, gdzie rośliny były zbierane kilkakrotnie w latach 1955–1970 (okazy w KRA; lg. A. Medwecka-Kornaś w 1955 r.; lg. A. Frey, Z. Dzwonko w 1970 r.). Brak późniejszych

doniesień o występowaniu tego gatunku na Nizinie Śląskiej. W ostatnim czasie nowe stanowiska kostrzewy nibydalmackiej znaleziono w Piekarach (Brama Krakowska) oraz na Wyżynie Miechowskiej w pobliżu wsi Lipna Wola (M. Nobis, A. Nobis, mat. npbl.). Okazy zielnikowe z Ogródzonej koło Cieszyna na Pogórzu Zachodnio-beskidzkim zbierane przez J. Kornasia (okaz w KRA, 1963 r.) i oznaczone przez M. Pawlus jako *F. pseudodalmatica* reprezentują naszym zdaniem *F. rupicola* (na co wskazuje nieznaczne owoszczenie ich liści oraz owłosienie plewki dolnej). Na skutek pomyłki przy wprowadzaniu danych do bazy ATPOL (Zajęc, Zajęc 2001), błędnie opublikowane zostało stanowisko tego gatunku z okolic Szafranowa w Kotlinie Sandomierskiej.

Siedliska i fitocenozy

Kostrzewa nibydalmacka rośnie na suchych wzgórzach i zboczach o różnym stopniu nachylenia, zwykle na glebach o odczynie zasadowym wykształconych na skałach

wapiennych, gipsowych lub na lessie. Skład gatunkowy płatów, w których roślina ta była notowana w okolicy Piekar i Lipnej Woli nawiązuje do zbiorowisk z klasy *Festuco-Brometea*.

Morfologia i biologia

Festuca pseudodalmatica jest trawą wieloletnią. Jej źdźbła osiągają wysokość 20–50(60) cm i zakończone są luźną wiechą o długości (5)6–11 cm. Kłoski są 6,5–8 mm długie, 4–8 kwiatowe, sinozielone, często owoszczone. Pławy kłosków są prawie zupełnie nagie. Płewki dolne są sztywnolancetowe i zaopatrzone w długą oś, równą 1/3–1/2 długości płewki dolnej. Liście mają grubość 0,4–0,7(0,8) mm, są szorstkie, zwykle owoszczone i długie, najczęściej dłuższe niż połowa długości źdźbła. Na przekroju poprzecznym blaszki liściowej widocznych jest pięć wiązek przewodzących, z których dwie boczne często są w zaniku, oraz pięć pasm skleremchymy czasem zlewających się ze sobą, zbudowanych z (2)4–6(10) warstw komórek. Kwitnie w maju i czerwcu.

Charakterystyka populacji

Populacje *Festuca pseudodalmatica* w Piekarach i w Lipnej Woli składają się z kilkunastu do kilkudziesięciu kęp.

Zagrożenie i wskazania ochronne

W związku z małą liczbą znanych stanowisk, niewielką liczebnością populacji i specyfiką zajmowanego siedliska, kostrzewa nibydalmacka jest w Polsce gatunkiem krytycznie zagrożonym. Największym zagrożeniem

dla tego gatunku jest zarastanie muraw przez krzewy i drzewa wskutek braku ich użytkowania. Wszystkie stanowiska kostrzewy nibydalmackiej wymagają stałej obserwacji i czynnej ochrony polegającej na przywracaniu i utrzymywaniu ekstensywnych form użytkowania, takich jak wypas, koszenie, a w niektórych przypadkach również kontrolowane wypalanie. Oprócz aktywnej ochrony siedlisk kostrzewy, należy również dążyć do jej zabezpieczenia *ex situ*. Uprawa w warunkach ogrodowych osobników pochodzących z istniejących populacji tego gatunku pozwoliłaby na zachowanie zasobów genowych, a w razie zaniku stanowisk lub drastycznego zmniejszenia liczby osobników możliwe byłoby ich wzmocnienie lub odtworzenie na drodze reintrodukcji.

Marcin Nobis i Agnieszka Nobis

Summary

Festuca pseudodalmatica is a Euroasiatic species from the *Festuca ovina* group. The specimens of *F. pseudodalmatica* have been collected at 4 locations in S Poland. The plant grows on slopes, on alkaline soils derived from calcareous rock, gypsum or loess, in grasslands from the class *Festuco-Brometea*. The plant is considered as vulnerable because of its low numbers. A serious threat to the species is posed by spontaneous succession of shrubs and trees, leading to the reduction of the grassland area. The plant requires permanent monitoring and active protection. Management activities should focus on mowing, grazing and controlled burning of grasslands. The species should also be cultivated *ex-situ*. It could be grown in botanical gardens in order to propagate the plant for possible reintroductions into natural localities.

Poa granitica Braun-Blanq.

Wiechlina granitowa

Rodzina: *Poaceae* (*Gramineae*) – wiechlinowate (trawy)

Status

W Polsce gatunek bliski zagrożenia. W krajach ościennych: zagrożony na Słowacji.

Uwagi taksonomiczne

Poa granitica w szerokim ujęciu jest endemitem ogólnokarpackim (Pawłowski 1972). Zdaniem botaników słowackich, w Karpatach Wschodnich występuje odrębny gatunek, *P. deylii* Chrtek et Jirásek [*P. granitica* Br.-Bl. subsp. *disparilis* (E. I. Nyárády) E. I. Nyárády], a w Tatrach *P. granitica* s. str. (Futák 1976). Wymienione dwa taksony są przez niektórych badaczy traktowane w randze podgatunków (subsp. *granitica* i subsp. *deylii*) w obrębie szeroko ujętej *P. granitica*.

Rozmieszczenie geograficzne

Poa granitica s. str. jest taksonem endemicznym Tatr (Futák 1976).

Występowanie w Polsce

Wiechlina granitowa występuje dość często w Tatrach Wysokich od 1350 po 2490 m n.p.m. oraz rzadko w Tatrach Zachodnich (Piękoś-Mirkowa i in. 1996b; Mirek, Piękoś-Mirkowa 2008). Jest gatunkiem wysokogórskim (alpejskim). Centrum występowania ma w piętrach halnym i turniowym, gdzie jest dość częsta; rzadko spotykana w piętrze kosówki, a tylko wyjątkowo w reglu górnym.

Siedliska i fitocenozy

Rośnie na zboczach, przeważnie o wystawie północnej, w żlebach na wilgotnych żwirkach granitowych, w zespole *Luzuletum alpino-pilosae*, dla którego jest gatunkiem charakterystycznym (Pawłowski i in. 1928; Matuszkiewicz 2001). Występuje głównie na litosolach wytworzonych